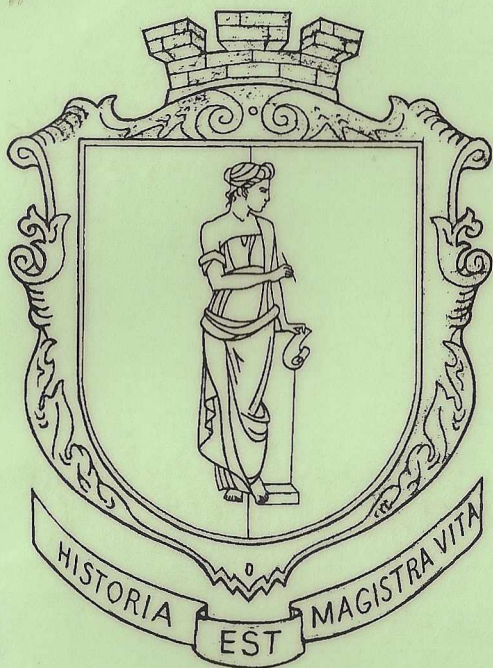

94/100/082)

Д 70

**ДОСЛІДЖЕННЯ І РОЗВІДКИ
З ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ ТА
ПРАВОНАВСТВА**

Випуск 4

ЯШИН В.О.
старший викладач

СТУДЕНТСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ В ЯГЕЛЛОНСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ В 70-Х РОКАХ ХІХ СТОРІЧЧЯ – 30-Х РОКАХ ХХ СТОРІЧЧЯ

Ягеллонський (Краківський) університет – один з провідних науково-освітніх закладів Європи, став справжньою *alma mater* не тільки для поляків, а й для представників інших народів, насамперед, українців і євреїв. Студентство славетного університету опановуючи майстерність правника, лікаря, філолога, богослова, мало можливість реалізувати громадсько-політичні, культурні інтереси, створюючи власно та беручи участь в діяльності чисельних студентських організацій. Архіви Ягеллонського університету відкривають досліднику цю цікаву сторінку історії молодіжного руху Європи. Наведені архівні документи знаходяться у відкритому доступі з можливістю відповідного посилання; автор висловлює щире пошану праці шановної пані магістерки Данути Гродовської-Кулінської з організації підбору документів з Архіву Університету Ягеллонського (UJ).

В цій статті розглядається процес створення студентських організацій Краківського (Ягеллонського) університету, здійснюється спроба класифікації за ознакою їхнього спрямування, розглядаються окремі аспекти діяльності студентських товариств і гуртків.

Хронологічно рамки статті охоплюють час з середини ХІХ сторіччя до 1939 року – початку Другої Світової війни.

За університетської архівної довідки «*Wkaz Stowarzyszeń I Korporacji Akademickich zarejestrowanych przez Senat Uniwersytetu Jagellońskiego*» [2] щорічна кількість студентських організацій складала:

1875 рік	3 студентських організації
1890 рік	12 студентських організацій
1900 рік	19 студентських організацій
1925 рік	61 студентська організація
1930 рік	131 студентська організація
1939 рік	101 студентська організація

Створення і діяльність студентських організацій відбувалося під контролем та за дозволом влади і університетського керівництва, яке безпосередньо, при необхідності, керувало діяльністю студентських утворень. У 1876 році австрійське Міністерство внутрішніх справ видало відповідне розпорядження відносно організації діяльності студентських організацій. Всі вони повинні були бути затверджені керівництвом університету та мати відповідний статут. 1884 роком датована ухвала Сенату Університету Ягеллонського щодо регулювання діяльності студентських організацій та встановлення *кураторства* над ними [1].

Всю сукупність студентських організацій, що існували в Ягеллонському університеті, як варіант для цієї статті, можна умовно поділити на декілька основних груп:

- *земляцтва*
- *організації національного спрямування*
- *товариства взаємної допомоги*
- *наукові товариства*
- *теологічні товариства*
- *громадсько-політичні організації*
- *жіночі товариства*
- *студентські корпорації («братства»)*
- *літературно-артистичні організації.*

Першою, зареєстрованою ще 1855 року через Сенат Університету *студентською організацією*, було «Бібліотечне товариство студентів-правників» і з цього часу до 1866 року більше ніяких реєстрацій не було, якщо не вважати академічний хор, утворений у 1875 році, затверджений ухвалою Сенату 1886 року.

Лише з другої половини 80-х років XIX сторіччя студентська самодіяльність значно жвавішає.

В лютому 1866 року виникає перше *товариство взаємодопомоги* «Братня допомога студентів». Тільки майже через 30 років, у 1895 році, виникає друге таке товариство – «Братня допомога медиків Університету Ягеллонського». Третє товариство виникає також майже через 30 років – це вже був об'єднаний «Центр Товариств взаємної допомоги», за ним одразу – «Братня допомога студентів Теологічного відділення» (1925). У 1936 році, за причини усунення з «Братньої допомоги медиків» всіх

представників єврейської національності, виникло так зване «Koło medyków żydowskich»—аполітична організація самопомоги чисельністю 60 осіб. За товариством було затверджено куратором професора Рафаля Таубеншлага (1881-1958), колишнього випускника Університету, відомого правника і папіролога.

Головним в студентському житті таки є навчання, тому не дивно, що вияв активності реалізується утворенням *наукових товариств та гуртків* (koło), перший з яких – Філологічний гурток, виник влітку 1885 року. В грудні 1890 року реєструється Історичний гурток, потім швидко виникають Математично-фізичний (1893), природничий (1894), Гурток полоністів (1897), потім знову, вже 1900 року, виникає Філологічний гурток, оскільки попередній припинив існування (зрозуміла річ у швидкоплинному середовищі студентів). До початку Першої світової війни реєструються Гурток германістів (1900), Хімічний (1904), Археологічний (1908) та Педагогічний гуртки(1908), а 1910 року створюють свій гурток есперантисти. Далі процес уповільнюється, а з початком Першої світової війни майже зовсім припиняється: з 1912 до 1920 року виникає лише один гурток — Географічний (1916 рік). Навіть і в ці буремні роки наукова жага студентів Університету Ягеллонського шукала насичення.

Повернення до науки відбулося тільки через 10 років, у 1926 році, коли було зареєстровано гурток романістів, а роком пізніше – гурток орієталістів, згодом – гурток вивчення англійської мови (Koło Anglistów Uczniów), у 1928 – «Академічний гурток вивчення історії культури», «Академічний гурток краєзнавців», «Науковий гурток слухачів Ягеллонського університету імені Себастьяна Петричего» (Petrycego), «Гурток істориків первісного ладу» («Koło Prehistoryków»). Отже, наукові уподобання студентів-ягеллонців були репрезентовані найрізноманітнішим чином.

Серед *організацій національного спрямування* чільне місце займають українські і єврейські і польські.

У 1885 року відбулися перші загальні збори *русинів-студентів* (Walne Zgromadzenie Rusinów akademików) на якому обговорювалися питання організації самостійного академічного товариства (Samoistnego stowarzyszenia akademickiego) в Кракові, а у 1887 році була створена «Українська академічна громада»,

перша організація типу «громад» у Польщі. Чисельність її становила на момент утворення 26 осіб, а у 1889 році – 56, здебільшого, студенти-медики (в тому числі, наприклад, студент університету Василь Стефаник). Коли у 1894 році у Львівському університеті було відкрито медичний факультет, це спричинило до відтоку студентів-українців, внаслідок чого Громада припинила своє існування [3].

Нова організація студентів-українців із майже тотожною назвою «Українська громада» була утворена у 1902 році, та об'єднувала на цей раз представників різних факультетів. Від ректорату її куратором бав призначений професор Ян Розвадовський.

Трагічне завершення Національної демократичної революції 1917-1920 років призвело до появи чисельної *української емігрантської діаспори* в Польщі. Представники студентської частини, здебільшого, вихідці із Східної України. 1923 році утворили «Громаду студентів-емігрантів з України», і хоча це товариство було малочисельне – всього 10 осіб, громада проіснувала до початку Другої світової Війни.

У 1924 році виникає «Українська студентська громада в Кракові». Статут формально проголошував її аполітичною організацією самопомоги, але такою вона ніколи не була. З самого першого зібрання члени Громади позиціонували себе як представників національного українського руху і вже в першій резолюції свого найпершого зібрання вимагали створення українського університету у Львові. Чисельність громади швидко зростала і досягла у 1928 році 490 осіб. Члени Громади носили головні убори розробленого ними зразку, але, внаслідок того, що вони почали їх носити до затвердження організаційних документів Сенатом Університету, подальше носіння головних уборів було заборонене. Після виходу з громади «пластунів» та комуністичного «Пролому», у відповідності із статутними змінами 1934 року, діяльність Громади була обмежена виключно Ягеллонським університетом, внаслідок чого її чисельність впала до 77 осіб. Після ж вбивства оунівцями міністра внутрішніх справ Броніслава Перацького та репресій щодо українського руху, ця Громада у 1935-1936 роках припинила свою діяльність.

«Незалежна спілка українських студентів «Пролом» була утворена у 1927 році та проіснувала до 1931 року. Чисельність її

становила 35 осіб, очолював її Юліан Генік-Березовський [3]. Пізніше він працював асистентом на факультеті філософії та у 1936-1939 роках читав в університеті лекційний курс з української мови. Куратором «Пролому» від Сенату Університету був професор Зігмунд Мислаковський, але, не знаходячи можливостей співпраці, він фактично «умив руки» та ігнорував свої функції.

«Український Курінь пластунів імені 22 січня 1918 року» виділився із «Української студентської громади» у 1927 році, являючи собою організацію за зразком скаутської. Діяльність його була припинена примусово 1930 року в рамках здійснення «пацифікації».

Студенти-євреї вперше з'явилися в стінах Ягеллонського університету на початку XIX сторіччя. У 60-70-ті роки їхня чисельність досягає 7%, а на 1918 рік – вже 29%. Як правило, навчалися вони на відділенні права або медичному із фармацією, а в міжвоєнний період чисельність єврейських студентів збільшилась також на філософському відділенні. Інші напрями підготовки не цікавили єврейську молодь. Серед найвидатніших випускників університету – представників єврейського народу згадують видатного соціолога Людвіга Гумпловича (1838-1909), доктора Рафаїла Таубеншлага (1881-1958), філолога Леона Штернбаха (1864-1940).

Найперша єврейська організація на теренах австрійської імперії була утворена у 1868 році у Львові – «Towarzystwo Rygorozpantów». Іншою відомою організацією була «Кадіма», до якої входили галіційські євреї, що навчалися у Відні. В Кракові єврейські організації виникають набагато пізніше. Перша і найвпливовіша *єврейська студентська організація* в Ягеллонському університеті виникає в 1898 році – «Товариство євреїв-слухачів Ягеллонського університету «Ognisko». Під час Першої світової війни діяльність організації припинилась, по закінченні була відновлена. Незважаючи на декларовану аполітичність, значний вплив в її діяльності мали сіоністи. У 1932/1933 роках чисельність організації була найвищою і складала 1353 особи, при чому всього чисельність студентів-євреїв становила близько 1600 осіб, а вже у 1939 році організація налічувала 230 осіб. Довгий час куратором товариства був професор Таубеншлаг, а у 1938 році його змінив професор Цвейг. Товариство проводило актив-

ну діяльність: здійснювало матеріальну допомогу, брало участь разом з єврейським товариством «Бней Бріт» в будівництві за проектом інженера Адольфа Сьомака Єврейського Академічного Дому (гуртожитку для студентів-євреїв). Будівництво було завершене у 1936 році і Єврейський Дім надав притулок 120 студентам, що розміщувались у 2-3 особових номерах, обладнаних умивальниками та електричним освітленням. До послуг студентів також була лазня і телефон. Одне місце в триособовому номері коштувало 20 злотих на місяць. В будинку також були їдальня, гімнастична зала та приміщення для дислокації інших студентських організацій. Оскільки гуртожиток призначався для студентів чоловічої статі, то, турбуючись і про стать іншу, Товариство заснувало спеціальний фонд для оплати винайманого житла єврейськими студентками. Діяльність товариства не обмежувалася виключно Краковом: «Ognisko» мало регіональні відділки в 11 землях Польщі.

У 1922 році виникає «Товариство єврейської академічної молоді «Һа-Шахар-Предсвіт» (Haszachar-Przedšwit) -«Світанок», у 1923 році «Товариство соціалістичної єврейської молоді «Związek». У 1926 році відновлюється діяльність заснованого ще у 1914 році, «Товариства єврейської молоді «Херут», що мало громадсько-політичне спрямування (з 1926 року мало назву «Товариство єврейської соціалістичної академічної молоді «Херут»). «Херут» позиціонував себе як організацію, опозиційну «Һа-Шахар'у» [5].

«Спілка академічної єврейської молоді «Гордонія» діяла у 1925-1933 роках і мала на меті поширення єврейської культури. Куратором були професор Рейнхольд та професор Бистронь. У 1932 році «Гордонія» та «Херут» вирішили об'єднатися під назвою «Академічна організація сіоністів-соціалістів», але процес об'єднання так і не був завершений.

В грудні 1928 року було зареєстровано дві єврейські організації популярного у міжвоєнні часи типу – «Корпорацію єврейських студентів «Кадіма» та «Емуна». Це були зразки типових студентських братств, винищених у другій половині ХХ сторіччя на теренах всієї комуністичної Європи. На відміну від польських «корпорацій», єврейські мали два типи членів: «брати молодші» та «брати старші». Корпорації приділяли велику увагу

пропаганді серед своїх членів сіоністських ідей та вихованню національної самосвідомості. Кураторами «Кадіма» та «Емуна» були вже згадуваний нами професор Р.Таубеншлаг та професор Влодзімеж Кочубський.

Втім, єврейські студенти переймалися не тільки політикою, а й справами іншими: в березні 1926 року реєструється науково-спортивна організація «Гурток євреїв – любителів краєзнавства». Гурток проводив активну діяльність, в тому числі організовував читання, виставки фотографій, тощо. Гурток налічував до 100 членів, кураторами його були, спочатку, доктор Людомир Савицький, пізніше – професор Томаш Лелек, а останнім куратором, вже перед війною, доцент Генрік Барич. У 1931 році виникає «Товариство єврейських релігійних студентів «Морія». Здебільшого, «Морія» організовувала семінари з питань вивчення Тори і Талмуда. Товариство налічувало в різні роки до 20 осіб, куратором від Сенату був затверджений професор Адам Крижанівські. З огляду на характер діяльності Товариства йому навіть було надано безоплатне приміщення для проведення зібрань.

Сіоністські впливи не оминули студентів Ягеллонського університету: у 1934 було утворене і діяло до 1939 року «Товариство єврейських слухачів Ягеллонського університету «Бар Кохба». Організація дотримувалася радикальних політичних гасел і проводила читання та дискусії з політичних питань. Чисельність в різні роки не перевищувала 20-40 осіб.

У 1934 році було створене «Товариство єврейської академічної молоді «Арлозовія», назване так на честь Хаїма Віктора Арлорозоффа. Організація мала культурно-просвітницьке спрямування і в основному проводила семінари, присвячені Х.Арлорозоффу – відомому єврейському діячу. Куратором організації від Сенату був професор Фердинанд Цвейг.

Звернемо увагу на діяльність єврейської організації *асиміляторського спрямування* «Спілка польської академічної молоді «Загев», що була заснована 1919 і проіснувала до 1933 року.

Польські національні організації цього часу представлені «Польською академічною молоддю вищих училищ Кракова» (Polska Młodzież Ludowa Wzszszych Uczelni w Krakowie), що зареєстрована 1923 року, а в 1924 році виникають «Спілка «Всепольська молодь» та «Польська академічна корпорація «Ягеллонія», яка також являла собою приклад студентського братства.

З часу виникнення першого університету в Європі, студенти об'єднувались у, різного роду, таємні товариства, братства та корпорації. Роль і вплив їх значно різнилися: від ефемерних до такої, як, наприклад, сучасне американське студентське таємне товариство «Череп і кістки», членами якого були декілька американських президентів, в тому числі, обидва Д.Буша. Не обійшла ця мода і Ягеллонський університет. Зважаючи на існуючі правила та досить непросту ситуацію з демократією в авторитарній Польщі Ю.Пілсудського, краківські студентські товариства все ж реєструвалися.

Іманентне прагнення молоді до єднання та вплив тогочасної академічної моди виразилося створенням об'єднаних *студентських корпорацій*, як «Корпорація студентів академічних шкіл в Кракові «Королла», «Корпорація студентів академічних шкіл в Кракові «Аркадія», «Корпорація студентів «Lauda» (від лат. «хвалити»-*автор*), «Корпорація «Вавелія» (1926), «Організація незалежної молоді «Орка», «Корпорація «Капітолія», «Польська академічна корпорація «Констанція», «Спілка об'єднаної академічної молоді Кракова», «Корпорація «Філомація», «Корпорація студентів права «Палестра».

В 1926 році Сенатом були зареєстровані дві українські організації типу студентських братств: «Корпорація українських студентів «Сян», та «Корпорація студентів-українців «Чорномор».

Земляцтва виникають вперше також у 20-ті роки, до цього якщо вони й були, але прослідити їх неможливо за відсутності сенатської реєстрації. Першим зареєстрованим земляцтвом була «Бяльсько-Бельська спілка академічної молоді» (1922); за нею швидко виникають «Коло Лодзян», «Об'єднання Тарновян» («Кою Тагnowiakow»), «Академічний гурток перемишлян» (або пшемишлян у польській вимові), «Академічна організація «Сілезія», «Гурток величан» (1923), того ж року гуртки загреблян, горличан, вадовічан, пізніше – ясян, «Честоховський академічний гурток»; у 1926 році – «Гурток дрогобичан», «Академічний гурток Тарнопольського воєводства», «Академічний гурток Богемської землі», «Гурток німецьких студентів», «Болгарське академічне товариство», «Академічний гурток Станіславського воєводства», «Гурток великополян і поморян», «Академічний гурток любленців імені Лопачинського».

На початку ХХ сторіччя реєструється перша *організація, створена за гендерною ознакою* – «Польське товариство слухачок Університету Ягеллонського «Єдність» («Jedność» Polskie Stowarzyszenie Słuchaczek U.J). Друга жіноча організація була зареєстрована в січні 1926 року – «Організація студенток Університету Ягеллонського «Wychowanie Obywatelskie Polek»

Перша світова війна справила сильний вплив на свідомість студентства: певна частина шукала відповіді на питання життя в релігії. Якщо за попередні 70 років не виникло жодної *організації теологічного характеру*, то у 20-ті роки їх зареєстровано декілька в тому числі, у 1924 році «Академічна спілка пацифістів». Перше таке товариство виникає у 1921 році, це «Абстинентський гурток слухачів Теологічного відділення» («Abstynentckie Kołko»), згодом Сенат реєструє «Читальню слухачів теологічного відділення», і, в тому ж 1921 році «Організацію Краківської Християнської академічної молоді». У 1924 році виникає «Гурток біблеїстів», у 1926 – «Гурток слухачів теологічного відділення університету Ягеллонського духовної семінарії в Кракові», «Місіонерський гурток студентів», «Місіонерський гурток студенток», (1928), «Польська католицька академічна корпорація «Фіделія», «Академічний гурток поляків-євангелістів» (1929)

З початку 20-х років посилюються політичні впливи серед студентів Кракова, як правило, соціалістичні. 22 березня 1922 року Сенат Університету зареєстрував першу з *організацій громадсько-політичного спрямування* – Незалежну спілку соціалістичної академічної молоді «Ziście» («Життя»). Членом керівництва спілки певний час був знаний в єврейських студентських колах Елія Рубінштейн. У 1927 році виникають «Організація монархічної молоді» та «Спілка польської демократичної молоді Краківського округу», «Академічний гурток друзів Чехословаччини».

В середині 20-х років, коли на деякий час вгамовуються політичні пристрасті, виникають *літературні гуртки*, як-от: «Літературно-артистичний гурток «Літарт», «Артистично-літературний гурток «Бржаск», *інші гуртки за уподобаннями*, як «Гурток огородників – учнів Курсів огородників при відділенні Рільництва Ягеллонського університету», «Гурток студентів фізичного виховання», тощо.

Всього за досліджуваний період зареєстровано більше 130 товариств різного спрямування, характеру діяльності, впливу, національного і соціального складу. Навіть коротка і оглядова спроба характеристики їхньої діяльності свідчить про дуже високу, як за теперішніми мірками, громадську активність студентів та, не зважаючи на спроби певного адміністративного регулювання, лояльне, а, часом, і поблажливе ставлення університетського керівництва до діяльності таких організацій. Принаймні, примусове припинення їхньої діяльності відбувалося частіше за ініціативи поліції, аніж університетського Сенату.

Діяльність студентських організацій Ягеллонського університету не тільки сприяла розвитку громадської свідомості студентства, а й була важливою складовою частиною молодіжного руху Європи другої половини XIX, а, особливо, 20-30-х років XX сторіччя.

Джерела та література

1. Arch. UJ syg. S II 736.
2. Arch. UJ syg. S II 737.
3. Arch. UJ syg. S II 619.
4. Arch. UJ syg. S II 793.
5. Arch. UJ syg. S II 794.

Перший лист списку студентських організацій

Wykaz Stowarzyszeń i Korporacyj Akademickich
zarejestrowanych przez Senat Akademicki Uniwersytetu
Jagiellońskiego.-

L.porz.	Dokładna nazwa Stowarzyszenia.	Rok założe- nia,	Zatwierdzono uchwa- łą Senatu Akad.U.J. z dnia:
1.	Towarzystwo Biblioteki Słuchaczy Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego	1851	18.XII.1876.
2.	Bratnia Pomoc Studentów U.J.	1866	3.II.1866.
3.	Chór Akademicki	1875	19.VII.1886.
4.	Koło Filologiczne U.U.J.	1885	15.VII.1885.
5.	Koło Historyków U.U.J.	1890	9.XII.1891.
6.	Kółko Rolników Wszechnicy Jagiel- lonskiej	1891	14.IV.1891.
7.	Kółko Matematyczno-Fizyczne U.U.J.	1893	9.XII.1893.
8.	Kółko Przyrodników	1894	1.V.1896.
9.	Bratnia Pomoc Medyków U.J.	1895	2.IV.1895.
10.	Koło Polonistów	1897	18.XII.1897.
11.	Stow.Żyd.Słuch.U.J."Ogniako"	1898	3.VII.1920.-
12.	Koło Filozoficzne U.U.J.	1900	24.IV.1900.-
13.	Koło Germanistów U.U.J.	1900	16.II.1900.-
14.	Koło Chemików U.U.J.	1904	11.V.1904.-
15.	Koło Archeologiczne U.U.J.	1908	27.III.1908.
16.	Koło Pedagogiczne U.U.J.	1908	6.III.1908.
17.	Akademicki Związek Sportowy	1909	10.XI.1909.
18.	Kółko Esperantystów U.U.J.	1910	29.I.1910.
19.	"Jedność" Polskie Stowarzyszenie Słuchaczek U.J.	1910	4.VI.1910.
20.	Koło Farmaceutów U.U.J.	1912	4.V.1912.
21.	Koło Geografów	1916	2.V.1916.
22.	Związek Polsk.Mł.Akad."Żagiew"	1920	26.II.1920.
23.	Abstynenckie Kółko Słuchaczy Wydz. Teolog.	1921	10.III.1921.
24.	Czytelnia Słuchaczy Wydz.Teolog.	1921	10.III.1921.
25.	Akad.Koło Historyków Sztuki	1921	10.III.1921.

Печатка товариства євреїв-медиків

Печатка Куріню пластунів

Печатка товариства Морія

*Професор
Фердинанд Цвейг*

*Юліан
Геник-Березовський*

ЗАКОНД РУСКОГО АКАД. ТОВ.
"АКАДЕМІЧНА ГРОМАДА" У КРАКОВІ
виступити ся в вівторок дня 2. жовт. 1990 р.

ВЕЧЕРНИЦІ

В ПАМ'ЯТЬ ХХІХ. РОКОВИЦІ СМЕРТІ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
В САЛІ ГОТЕЛЮ САСКЕГО

на запрош. від членів товариства Нова Шк. Дієрхольд і в Гродно

Краків дня 15. вересня 1990 р.

ВСТІП.

Аноніс привітає ся в корнеті тов. „Wzajemna Pomoc Umiejętów
Uniw. Jag.“ і на бібліотеку тов. „Академічна Громада“.

Ціна білету: Білет в корнеті рубль зр. 2, в домашн. руб. 1.50, в посиланні
зр. 1, на готівці зр. 1. — Вступ на місце зр. 50.

Картки вступу дістануть всіляк в товаристві К. Краківського (А—В), в о діля
виступити ся всіляк.

МАНІФЕСТ ПОВІТАЄ СЯ В ВІДПОВІДНОСТІ.

Початок в годині 7½.

Starostem rucznego akad. stow.

"АКАДЕМІЧНА ГРОМАДА"
одбудеть ся в п'ятель діля-а маіа 1890 р.

UROCZYSTY OBCHÓD PAMIĄTKOWY

XXIX letniczy rocznicy zgonu

TARASA SZEWCHENKI
W SALI HOTELU SASKIEGO

na który ma zaszczyt zaprosić Wnagó Pana wraz z Rodziną

Kraków 2. 15. Xwielnia 1890 r.

УВІСТІП.

Доброді провітає ся на рубль
стос. „Wzajemna Pomoc Umiejętów Uniw. Jag.“ і на бібліотек стос.
„Академічна Громада“.

Цены білетів: Білет в корнеті рубль зр. 2, в домашн. руб. 1.50, в посиланні
зр. 1, на готівці зр. 1. — Вступ на місце зр. 50.

Картки вступу дістануть всіляк в товаристві К. Краківського (А—В), в о діля
виступити ся всіляк.

МАНІФЕСТ ПОВІТАЄ СЯ В ВІДПОВІДНОСТІ.

Початок в годині 7½.

Запрошення на вечорниці